
RADIM HIMMLER

Hrad Raabs a Uhrenmuseum Karlstein an der Thaya. Zpráva z exkurze SPSH

Cílem exkurze spolku pro rok 2019 se stalo rakouské Podují, malebná vrchovinná oblast plná turistických i cykloturistických cílů – hradů, památek a městeček – jen kousek od našich jižních hranic. Exkurze se uskutečnila první červnový víkend, v sobotu 1. 6. 2019, za krásného počasí, zvláště očekávaného po chladném a popršeném květnu. Doprava nebyla organizovaná společně a na akci přijelo nezávisle šest účastníků. Kromě pěti členů spolku Vladimíra Černého, Radima Himmlera, Ivana Kopeckého, Petra Nekuži a Petra Zadáka se také zúčastnila jako doprovod poslední jmenovaného PhDr. Katina Lisá, pracovnice Muzea Vysočiny v Třebíči a dřívější dlouholetá vedoucí odboru kultury Kraje Vysočina, zastupující tak vítané a mile jediný exemplář něžného pohlaví.

Hrad Raabs

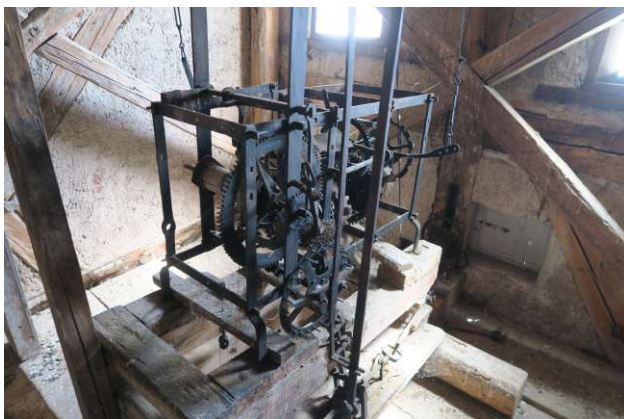
Protože hlavní cíl cesty, návštěva hodinářského muzea v Karlsteinu nad Dyjí, byla časována na 13. hodinu, jako fakultativní možnost na vyplnění dopoledního programu, původně bez horologických ambicí, byla na 10 hodin zařazena prohlídka hradu Raabs, který je od Karlsteinu vzdálen jen pouhých 9 km po proudu rakouské Dyje (Thaya). Není to hrad ledajaký. Český název této imponující pohraniční středověké pevnosti ležící při dávné cestě z Prahy do Vídně zní Rakousy, z něhož se přeneslo v češtině pojmenování pro celou zemi našich jižních sousedů. Hrad nad soutokem Moravské a Rakouské Dyje, jehož počátky jsou spjaty s počátky rakouského vévodství již od přelomu 11. a 12. století, je od roku 1996 ve vlastnictví pana Richarda Pilsa, který provozuje významné dolnorakouské vydavatelství zaměřené na uměleckou i regionální literaturu a neopomíná vydávat knihy o rakousko-českých kulturně-historických vztazích. V prů-

běhu 20. století hrad střídal majitele, chátral a vybavení bylo rozprodáno, ale přesto na návštěvníky vevnitř dýchl duch starých časů při obdivování rozsáhlých, částečně restaurovaných zbytků raně renesančních nástěnných maleb vytvářených podle grafických předloh takových mistrů jako byli Albrecht Dürer, Lucas Cranach st. nebo Hans Behaim st. K pozoruhodnostem jistě náleží i původně románská, nyní barokně vyzdobená zámecká kaple zasvěcená sv. Klimentu v nejzajímavějším cípu celého hradního výběžku nebo krytá hradní studně s dřevěným rumpálem hluboká původně přes 70 metrů. Zkrátka ale nepřišli ani přátelé starých hodin. Jedny sluneční hodiny zaujmou již na prvním nádvoří za pokladnou, ale na hlavním nádvoří zaplesá každý gnómonik, protože jeho všechny čtyři stěny zdobí nástěnné malby celkem šesti zajímavých slunečních hodin.

Pro návštěvníky znalé věci napovídala skryté tajemství i věžička nad druhou branou vedoucí na nádvoří nesoucí na dvě strany ciferníky věžních hodin. Díky nebyvalé vstřícnosti ochotného průvodce

Karla-Michaela Liembergera se naší skupině dostalo ojedinělé možnosti vystoupat až do jinak nepřístupného krovu hradu a tam obdivovat původní věžní hodinový stroj, který již pár let není v chodu,

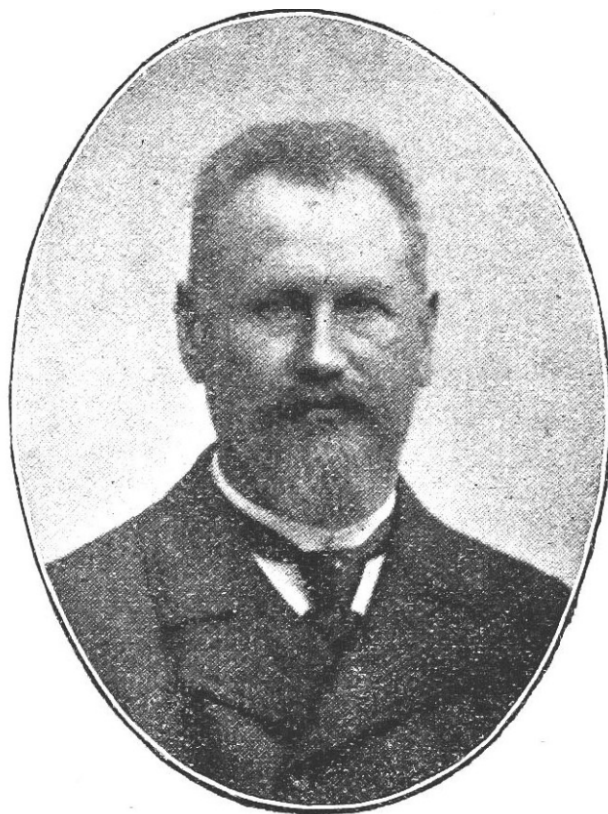
Podle průvodce a údajně oslovených rakouských expertů by měl pocházet ze začátku 17. století. Zřejmě jde o stroj o něco mladší, ale jistě velmi vzácný a v řadě ohledů i jedinečný. Kovaná rámová konstrukce je spojena klínovými spoji. Tři nátaňové válce nejsou všechny ani v jedné ose, ani napříč, ale válec jicího stroje je napříč a válce bití čtvrtí a celých hodin jsou řazeny podélně. Původním krokovým mechanismem byl zřejmě vřetenový krok, ale později, někdy v 2. polovině 19. století, došlo k předělání na kolíčkový krok Roberta de Sancerre. Asi jako nejméně obvyklé se jeví kyvadlo, které je zavěšeno mimo stroj na železném háku navrtaném do krovové konstrukce, dlouhatánská, hluboko pod stroj vedoucí asi čtyřmetrová tyč je několikrát nastavovaná z železných kulatin, prostřednictvím háků a zahnutých ok. Tyč je zakončena těžkou „čočkou“ v podobě pískovcového balvanu zřejmě těžšího než taktéž kamenná závaží nátaňu (nyní spuštěná). Takže prohlídka hradu Raabs byla pro přítomné milovníky starožitných hodin zakončena nečekaně stylově.

Uhrenmuseum Karlstein an der Thaya

Při přesunu do nedalekého Karlsteinu skupina využila pohostinnosti restaurace situované do areálu historického mlýna s názvem Riedmühle. Od pana majitele jsme se prostřednictvím obdržení propagacních materiálů dozvěděli, že součástí areálu je i Elektro-energetické muzeum, které bohužel nebyl čas navštívit, a že díky využívání alternativních zdrojů energie obdržel tento zájezdní hostinec v roce 2014 rakouskou cenu Solarpreis za využívání solární energie v kategorii průmyslových, komerčních nebo zemědělských podniků či podnikatelů. Ani guláš, klobásky či pivo Zwettler

na jídelním lístku nebyly k zahazení.

Ve 13 hodin byla na programu prohlídka Uhrenmuseum Karlstein, hodinářského muzejíčka umístěného v prvním patře místní radnice a otevřeného poprvé v roce 2003. Ničeméně tradice místního hodinářství se datuje již od roku 1730 a výrazným impulzem bylo založení zdejší hodinářské školy před 140 lety. Tehdy v roce 1879 se stal jejím ředitelem vzdělaný a pilný Kurt Dietzschold (1852–1922), drážďanský rodák s inženýrským diplomem z techniky v Karlsruhe a v Cáchách (Aachen), který je znám jako autor celé řady hodinářských knih a učebnic vlivných nejen v německé jazykové oblasti, jako například *Die Turmuhren. Mit Einschluss der sogenannten Kunstuhren. Praktisches Handbuch für Großuhrmacher* [Věžní hodiny, včetně tzv. uměleckých hodin. Praktická příručka pro hodináře velkých hodin] z roku 1894.

Naším ochotným průvodcem se stal pan Rudolf Maryschka, hodinář velkých hodin, vyučený na zdejší škole v roce 1964, který se po ukončení své hodinářské praxe věnuje na penzi muzeu s velikým západem a s láskou.

Ve třech místnostech prvního patra radnice lze shlédnout zajímavý průřez dějinami hodinářství, který rozumně propojuje regionální rozměr (výroba dřevěných hodin dala této oblasti jméno Horologienland) s obecným vývojem časoměrných přístrojů, zvláště v 19. a 20. století.

Mezi rozměrnějšími exponáty zaujme elektro-mechanický sekundér Riefler umístěný ve vakuovém skleněném válci, regulátor vyrobený K. Dietzscholdem v Glashütte s Denisonovým krokem, bimetalickým kyvadlem a měsíční rezervou chodu nebo jicí věžní hodinový stroj od vídeňského výrobce Emila Schauera z roku 1908.

Ve vitrínách se nachází desítky zajímavých modelů krokových mechanismů vzniklých jako ročníkové práce hodinářských učňů, ukázky hodinářského nářadí a celé řady stolních a nástěnných hodin a kapesních i náramkových hodinek, různé výkresy, diplomy a fotografie. Nejsou opomenuty ani výrobky místních producentů jako Pollmann und Stekl, Josef Mühlhauser či Andres & Dworsky.

Sice již ne v hodinařině, ale nástupci starších firem fungují úspěšně i dnes, například firma Pollmann v strojírenské výrobě s rozsáhlými pobočnými závody v Jindřichově Hradci (od roku 1991) a v Číně (od roku 2010).

Přestože specializovaná hodinářská výrobní firma dnes již v Rakousku neexistuje, karlststeinská hodinářská škola v modifikované formě nadále funguje, i když ze zhruba 200 žáků se převážná většina specializuje na elektroniku a jen asi desetina se ještě učí hodinářství. Uplatnění hledají buď v domácích rodinných prodejnách či opravárnách, nebo v zahraničí, zejména v sousedním Švýcarsku. Závěrečnou zastávkou naší exkurze byl areál hodinářské školy. Náměstíčko před školou ozvláštňuje ve velké hranolové skleněné vitrině vystavený (bohužel nefunkční) věžní hodinový stroj. Pro návštěvníky z Česka bylo milým překvapením, že jde o věžní stroj z produkce uničovské firmy Rudolfa Thöndela, datovaný rokem 1907.

To byla hezká tečka letošního výletu.

Zájemci o další podrobnosti si je mohou vyhledat na webových stránkách muzea:
www.uhrenmuseum.at